

Studiebarometeret: Rapport 2–2014

Studiebarometeret 2013: gjennomføring og svarinngang

Stein Erik Lid

NOKUT

Den nasjonale studentundersøkelsen høsten 2013 ble avsluttet 5. november. Resultatet ble at 32 % av studentene som fikk tilsendt spørreskjemaet svarte på det. Målet har vært å få svar fra en tredel av populasjonen, og dette resultatet må derfor sies å være tilfredsstillende. Denne artikkelen beskriver gjennomføring av undersøkelsen, de viktigste trekkene ved svarinngangen og hvilke konsekvenser de har for hvilke data som kan publiseres på Studiebarometeret.no.

Om institusjonene og studentpopulasjonen

Samtlige institusjoner som tilbyr høyere utdanning i Norge ble invitert til å delta i undersøkelsen. Dette omfattet 74 institusjoner på det tidspunktet invitasjonen ble sendt ut (januar 2013)¹. 58 av disse har deltatt i undersøkelsen². Undersøkelsen rettet seg bare mot institusjoner som tilbyr hele bachelor- og mastergrader. Et frafall blant de som kun tilbyr mindre utdanningsenheter var derfor forventet. Samtlige universiteter, vitenskapelige høyskoler og statlige høyskoler under Kunnskapsdepartementet har deltatt. Blant de som ikke deltok finner vi de institusjonene som ikke sorterer under Kunnskapsdepartementet (de militære utdanningene, Politihøgskolen³ og Kriminalomsorgens utdanningssenter-KRUS⁴) og institusjoner uten hele bachelor- og mastergradsprogrammer eller svært få studenter.

Studentpopulasjonen har vært definert som alle andre og femte års studenter på bachelor- og mastergradsprogrammer. Dette inkluderer integrerte mastere og profesjonsutdanninger som 4-årig allmennlærerutdanning og 6-årig medisinerutdanning. Til sammen utgjorde dette en kontaktbar populasjon (se nedenfor) på 55008 studenter fordelt på 931 bachelorgradsprogrammer og 719 mastergradsprogrammer (til sammen 1650 studieprogrammer).

Gjennomføring av undersøkelsen

Kontaktdata, studieprogramtilhørighet og en rekke andre variabler ble hentet fra Felles studentsystem (FS), ved at Universitetets senter for informasjonsteknologi (USIT)⁵ fikk tillatelse fra institusjonene til å formidle dataene til NOKUT. For de institusjonene som ikke bruker FS ble tilsvarende data rapportert direkte til NOKUT. Gjennom FS og institusjonenes direkte rapportering fikk vi tilgang til e-postadresser for 99,97 % og mobiltelefonnummer til 98,2 % av de aktuelle studentene.

Svarperioden for undersøkelsen gikk over tre uker i høst, fra 15. oktober til 6. november. Studentene ble kontaktet via sin private e-post adresse, sin institusjons e-post adresse (ved de institusjoner der dette var relevant) og SMS. Studentene kunne besvare spørreskjemaet⁶ på PC, nettbrett og smarttelefon. Studenter som ikke hadde besvart skjemaet etter en utsending ble purret videre ved neste utsending. Hver student ble maksimalt kontaktet fem ganger. Svarinngangen etter første utsending via e-post var på drøyt 10 %, noe som var skuffende. Kontakt via SMS to dager etter ga en

¹ Høgskolen i Finnmark og UiT Norges arktiske universitet er her regnet som en institusjon selv om de ikke formelt fusjonerte før i august 2013.

² Campus Kristiania deltar som tre enheter tilsvarende avdelingene Markedshøgskolen, Norges helsehøgskole og Norges kreative fagskole (som også tilbyr høyere utdanning).

³ Politihøgskolen har signalisert at de vil delta i neste års undersøkelse.

⁴ KRUS hadde ikke bachelor eller mastergradsprogrammer og falt dermed naturlig ut av undersøkelsen.

⁵ Universitetets senter for informasjonsteknologi (USIT) ved UiO driver FS sentralt.

⁶ Lenke til spørreskjemaet på bokmål, nynorsk og engelsk finnes her:

<http://www.nokut.no/no/Student/Studiebarometeret/Om-Studiebarometeret/>

økning på rundt 3 % - fortsatt skuffende. Utsending av en ny e-post en uke etter ga en umiddelbar økning på ca. 6 %, mens e-post og SMS uken før undersøkelsen stengte ga ytterligere om lag 9 %. Det er vanskelig å trekke sikre konklusjoner om hvilken kanal som hadde størst effekt, all den tid mange andre faktorer enn selve utsendingen av skjemaen påvirker svarinngangen, blant annet ulike lokale tiltak. Trolig ble undersøkelsen også gradvis bedre kjent blant studentene, noe som kan ha gitt en langsam «snøballeffekt».

Det ble jobbet aktivt med markedsføringstiltak overfor studentene både fra NOKUTs og institusjonenes side før og underveis i svarperioden. Den klart viktigste delen av dette arbeidet ble utført av institusjonene. Det synes som om dette arbeidet ble intensivert midtveis i svarperioden, noe som ga svært god effekt. En årsak til dette var at institusjonene hadde mulighet til å overvåke svarinngangen fortløpende på alle sine studieprogram, og sette inn rettede tiltak for å heve svarprosenten på studieprogrammer med lav inngang. Institusjonene har i gitt tilbakemelding om hvilke tiltak som ble brukt og vurdert effekten av disse. Mye tyder på at informasjonstiltak der faglærer eller representanter for det lokale studentdemokratiet informerte om undersøkelsen i forbindelse med undervisningssituasjoner hadde størst effekt. Av andre tiltak som ble brukt kan nevnes informasjon og oppfordringer om å svare via sosiale medier, interne nettsider, postere og flyere. Kunnskapsministeren skrev også brev til ledelsen ved institusjonene med oppfordring til å arbeide for å heve svarprosenten i denne perioden.

Ved utløpet av svarperioden hadde vi oppnådd 17590 svar, noe som tilsvarer 32 %. Målsettingen var å få en tredel av studentene i utvalget til å svare. Vi er derfor rimelig godt fornøyd med resultatet.

Traff vi målgruppen?

Underveis i svarperioden fikk vi enkelte tilbakemeldinger som tydet på at vi ikke hadde klart å fange opp samtlige studenter som burde hatt undersøkelsen. Hovedårsaken til at disse ikke ble fanget opp er trolig at uttrekket av data fra FS ikke er helt presist når det gjelder å korrigere for studenter som har hatt permisjon tidligere år. Enkelte studenter som gikk andre eller femte år høsten 2013 kan derfor ha vært registrert på et annet studieår i FS. Vi vil forsøke å øke presisjonsnivået og korrigere for denne usikkerhetsfaktoren ved neste års undersøkelse.

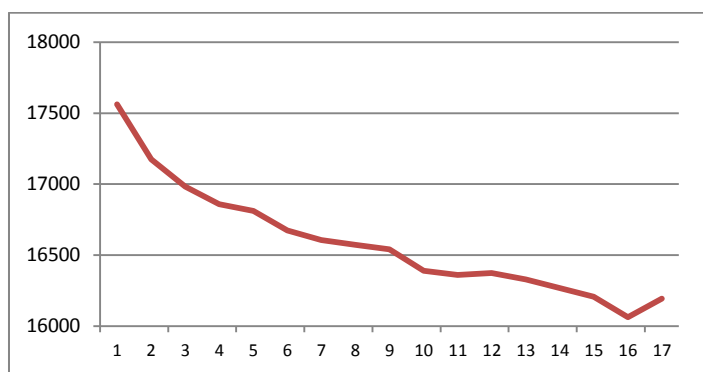
I et av spørsmålene i spørreskjemaet ble studentene bedt om å angi hvilket studieår de er inne i. Dette spørsmålet ble lagt til for å gi oss muligheten til å kartlegge omfanget av studenter som fikk tilsendt spørreskjema men som ikke skulle hatt det. Blant de som besvarte spørsmålet oppga 91 % at de var inne i sitt andre eller femte studieår. Selv om dette tallet er beheftet med en del usikkerhet, indikerer det at en andel av de som har svart befant seg utenfor den definerte populasjonen. Vi anser det som lite problematisk og har derfor valgt å inkludere disse i beregningen av resultatene fra undersøkelsen. Årsaken er at usikkerheten knyttet til studentenes egen angivelse av studieår er for stor til at de uten videre kan fjernes fra datagrunnlaget og at de uansett går på de studieprogrammene som gjenstand for undersøkelsen.

Respondentenes tidsbruk og frafall

Ved utsending av spørreskjemaet til studentene indikerte vi at det ville ta ca. 10 minutter å gjennomføre besvarelsen. Blant de 90 % som gjennomførte undersøkelsen på kortest tid, var gjennomsnittstiden og medianen henholdsvis 10:54 og 9:59, noe som viser at estimatet var rimelig

godt. Årsaken til at vi har fjernet de 10 % tregeste respondentene fra beregningen er at vi ikke ønsket å inkludere respondenter som tilsynelatende har brukt mange timer.

Det var 17590 studenter som svarte (startet på) undersøkelsen mens 16195 svarte på siste spørsmål. Det tilsvarer et frafall underveis i spørreskjemaet på 7,8 %. Et slikt resultat var forventet, og vi designet derfor spørreskjemaet slik at de spørsmålene vi mente det var viktigst å få svar på ble plassert først.

Figur 1. Frafallet underveis i spørreundersøkelsen. Y-aksen viser antall svarende, X-aksen den kronologiske rekkefølgen av spørsmålstema i undersøkelsen fra 1-17.

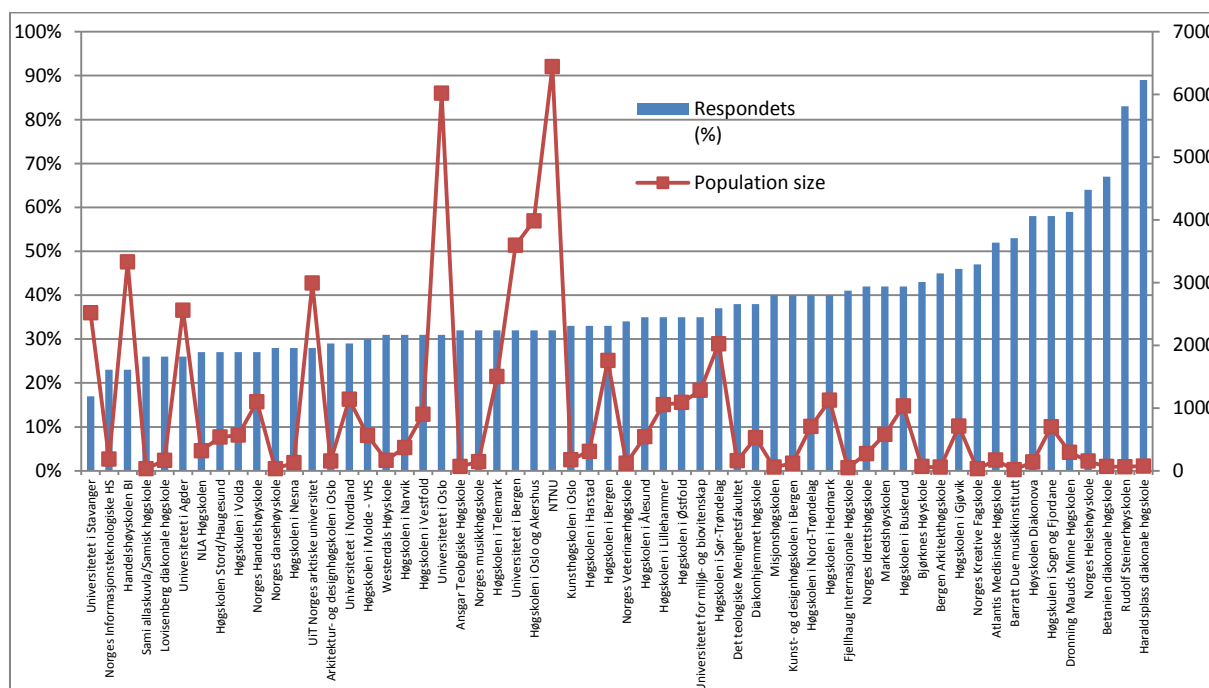
Figur 1 viser at frafallet er nokså jevnt fordelt, med i gjennomsnitt 80 færre svarende for hvert nytt spørsmålstema som ble introdusert i undersøkelsen (hvert spørsmålstema består av et varierende antall påstander studentene måtte ta stilling til). En nærmere analyse viser at det største frafallet skjedde helt i starten av spørreskjemaet, noe som er vanlig i undersøkelser av denne typen. I tillegg observerer vi noe økt frafall for spørsmålstemaene 10 og 16. Spørsmålstema 10 var det første av flere store spørsmålsskjemabatterier i undersøkelsen, mens spørsmålstema 16 dreier seg om angivelse av arbeidsinnsats (timebruk) fordelt på ulike studieaktiviteter. Begge disse spørsmålstemaene opplevdes trolig som relativt krevende å besvare. Samtidig ser vi at svarprosenten gikk opp igjen fra tema 16 til 17, noe som indikerer at de som hadde kommet så langt i skjemaet ønsket å fullføre selv om de ikke svarte på hvert enkeltspørsmål. Før undersøkelsen ble sendt ut hadde vi forventet et økt frafall rundt spørsmålstemaene 12, 13 og 14 (de ble derfor plassert sent i undersøkelsen). Disse utgjør store spørsmålsskjemabatterier om detaljert bruk av ulike undervisnings- og arbeidsformer, og resultatene av disse vil i første omgang ikke bli vist på Studiebarometerets nettportal. Figuren viser at dette ikke var tilfelle, noe som er svært gledelig fordi vi forventer at disse spørsmålsskjemabatteriene vil være særlig viktige for institusjonenes eget studiekvalitetsarbeid samt at de er godt egnet for ulike analyse- og forskningsformål.

Alt i alt mener vi frafallet på 7,8 % er akseptabelt for et såpass omfattende spørreskjema. Det er likevel potensial for å forbedre den strategiske rekkefølgen av spørsmålstema for å begrense frafallet underveis og sikre at vi får svar på de viktigste temaene før neste års undersøkelse.

Svarfordeling fordelt på institusjonene

Figur 2 viser svarandelene fordelt på de 58 institusjonene som deltok i Studiebarometeret 2013. Høyest svarandel oppnådde Haraldsplass diakonale høgskole med hele 89 % blant sine 74 studenter

som var med i populasjonen. Lavest svarinnngang oppnådde Universitetet i Stavanger med 17 %. Det mest framtrepende trekket ved fordelingen er at de mindre institusjonene jevnt over oppnådde høyest svarprosent. Det er rimelig å anta at en årsak til dette er at informasjons- og markedsføringsjobben overfor studentene er vesentlig enklere ved mindre institusjoner enn store. De fire største institusjonene definert ut fra antall studenter i populasjonen (Universitetene i Bergen og Oslo, Høgskolen i Oslo og Akershus og NTNU) oppnådde likevel relativt god svarprosent, omkring det totale snittet på 32 %. Høyest svarprosent blant universitetene fikk Universitetet for miljø- og biovitenskap (UMB) med 35. Blant de statlige høgskolene har Høgskulen i Sogn og Fjordane høyest svarprosent på 58.

Figur 2. Svarandeler for samtlige institusjoner som deltok i undersøkelsen (blå søyler). De røde punktene viser institusjonsstørrelse målt som antall studenter i populasjonen.

For hvor mange studieprogrammer kan vi vise studentenes oppfatninger i Studiebarometeret?

Studiebarometeret er rettet inn mot å vise studentenes oppfatninger av opplevd kvalitet på studieprogramnivået. Antallet og andelen studieprogrammer vi kan vise slike data for er derfor det mest sentrale spørsmålet i denne analysen. Studentens oppfatninger av kvaliteten i studieprogrammene vil i Studiebarometeret bli vist som den gjennomsnittlige scoren på spørsmålene som er stilt blant de som har svart, både i form av indekser basert på flere beslektede spørsmål og som svar på enkeltspørsmål. For å unngå at enkelt svar skal kunne gi store utslag og samtidig sikre anonymitet for studentene, har vi satt en nedre grense med 10 svarende og svarprosent på 10 %, der begge må være oppfylt. I tillegg publiseres resultater for studieprogrammer med antall svarende større eller lik 6 når svarprosenten samtidig er over 49 % (se nedenfor).

Under arbeidet med Studiebarometeret har det hele tiden vært åpenbart at vi ikke ville få tilstrekkelig data til offentliggjøring for mer enn rundt en tredel av alle studieprogrammene. Årsaken til dette er at undersøkelsen omfattet svært mange studieprogrammer med få registrerte studenter.

I listegrunnlaget for undersøkelsen var det 1079 (66 %) studieprogrammer med 30 eller færre registrerte studenter. Med en total svarinngang nær målsettingen på drøyt 30 % noenlunde jevnt fordelt på studieprogrammene, estimerte vi at vi ville kunne vise svardata for 30-40 % av studieprogrammene.

Totalt oppfyller 664 studieprogrammer kravene til svarinngang slik at data om studentenes oppfatninger av kvalitet blir offentliggjort (tabell 1). Dette utgjør 40 % av studieprogrammene i undersøkelsen. Resultatet av undersøkelsen viser at det kun er 61 studieprogrammer (3,7 %) der svarandelen er lavere enn 10 %. Svarprosenten er derfor i svært liten grad en begrensende faktor. Den begrensende faktoren ligger i kombinasjonen av mange små programmer med et lavt antall svarende (tabell 2).

Tabell 1. Oversikt over antall og andel studieprogrammer som tilfredsstillter kravene til svarinngang.

	Antall studieprogrammer	Andel studieprogrammer
Totalt	664	40 %
Bachelor	441	47 %
Master	223	31 %

Tabell 2. Antall og andel studieprogrammer med antall svarende.

Svarende	Antall studieprogrammer	Andel studieprogrammer
0-6	818	50 %
7-9	231	14 %
10-14	252	15 %
15-20	167	10 %
over 20	181	11 %

Andelen studieprogrammer med tilstrekkelig svarinngang er naturlig nok størst på bachelornivå der programmene gjennomgående har flest studenter. 441 av totalt 931 (47 %) tilfredsstillter kravene til svarinngang (tabell 1). Blant de 719 mastergradsprogrammene omfattet av undersøkelsen fikk vi tilfredsstillende svarinngang for 223, tilsvarende 31 % (tabell 1).

Hvis vi ser nærmere på hvilken andel av den totale studentpopulasjonen som har avgitt svar som vil danne grunnlag for offentliggjøring er denne vesentlig høyere. 71 % av studentene som har svart går på de studieprogrammene som tilfredsstillter kravene til svarinngang. Svært forenklet kan vi si at de mest «populære» studieprogrammene kan vises i Studiebarometeret med data om studentenes oppfatninger av kvalitet.

Om grenseverdier, krav til anonymitet og undersøkelsens robusthet

Det overordnede prinsippet bak fastsetting av grenseverdier har vært å sikre at studentenes besvarelser ikke kan gjenkjennes (anonymitet). En nedre grense på seks svarende ivaretar personvern hensynet så lenge det er gjennomsnittsverdier og ikke svarfordelinger som blir vist i Studiebarometeret. Det har også vært viktig å unngå en situasjon der enkelt svar i for stor grad ville kunne påvirke gjennomsnittsverdiene.

Det er viktig å poengtere at grenseverdien på 10 svarende og 10 % svarandel ikke indikerer statistisk robusthet. Hvorvidt resultatene som blir presentert er statistisk signifikante eller ikke avhenger både

av antall svarende og svarprosent. Det er imidlertid klart at krav om statistisk signifikans gjennomgående ville kreve vesentlig høyere svarprosent, med den konsekvens at vi bare kunne vise data for en svært liten andel av studieprogrammene. Samtidig er det viktig å få fram at det bare en liten andel av Studieprogrammene som har svarprosent vesentlig lavere enn gjennomsnittet (tabell 3). I Studiebarometeret vil informasjon om antall svarende og svarprosent være lett tilgjengelig for hvert studieprogram, slik at brukerne kan gjøre seg sine egne betraktninger om datagrunnlaget. Studieprogrammer med lavere svarinnang enn de fastsatte grenseverdiene vil fortsatt være søkbare og synlige i Studiebarometeret, men for disse vil vi ikke publisere resultater fra studentundersøkelsen.

Tabell 3. Fordeling av svarprosent på antall og andel studieprogrammer.

Svarprosent	Antall studieprogrammer	Andel av alle studieprogrammer
0-9 %	61	3,7 %
10-19 %	206	12,5 %
20-29 %	408	24,7 %
30-39 %	420	25,4 %
40-49 %	235	14,2 %
50 % eller mer	320	19,4 %

Under arbeidet med Studiebarometeret har vi vurdert muligheten for å aggregere data til høyere nivåer for å øke antallet svarende innenfor hver enhet ved hjelp av NUS kodeverket (Norsk utdannings standard). Eksempelvis kunne en tenke seg å aggregere alle studieprogrammer på bachelornivå ved en gitt institusjon innenfor området førskolelærerutdanning/barnehagelærerutdanning opp ett eller to nivåer til det som i NUS kalles henholdsvis utdanningsgruppe eller faggruppe. For disse utdanningene kan dette være rimelig da en kan forvente at de faktorene som påvirker opplevd kvalitet i liten grad skiller seg vesentlig mellom programmer. For eksempel vil det trolig være det samme fagmiljøet som står for planlegging og gjennomføring av undervisning og det faglige og fysiske miljøet er trolig overlappende. For andre typer studieprogram vil dette imidlertid åpenbart være lite korrekt. Eksempelvis vil masterutdanninger i Fransk, Tysk og Engelsk på denne måten bli slått sammen til utdanningsgruppa «Utdanninger i germanske og romanske språk», eller faggruppa «Språkutdanninger», mens programmene i virkeligheten kan ha få faglige og andre fellesnevne. På grunn av de faglige utfordringene ved denne typen aggregering, behovet for å behandle alle studieprogrammer likt og det faktum at det er *studieprogrammene* som er fokus i Studiebarometeret, har vi valgt å ikke aggregere data fra studieprogrammer.

Årets undersøkelse er den første i sitt slag i Norge. Den er i første omgang planlagt å gå hvert år de fem neste årene. Neste og påfølgende år vil vi vurdere å slå sammen resultatene med de fra foregående år for å øke antallet svarende og dermed undersøkelsens robusthet.

Noen eksempler for store bachelorutdanninger

Hvis vi ser nærmere på noen av de store utdanningene på bachelornivå, finner vi at 30 av 65 (46 %) av studieprogrammene i grunnskolelærerutdanning (GLU 1-7 og 5-10) tilfredsstillt kravene til

svarinngang for at vi kan vise data om studentens oppfatninger av kvalitet i programmene. For førskolelærer/barnehagelærer utdanningene har 29 av 44 (66 %) tilstrekkelig høy svarinngang. Innenfor ingeniørutdanningene har 43 av 86 (50 %) programmer tilstrekkelig svarinngang. For sykepleieutdanningene er tilsvarende tall 35 av 46 (76 %). For bachelorprogrammer i økonomi og administrasjon er det kun ett program som ikke tilfredsstiller kravene til svarinngang, noe som gjør at vi kan vise data for 27 (93 %) av disse.

Tabell 3. Oversikt over antall og andel studieprogrammer innen store bachelorutdanninger med tilstrekkelig svarinngang for offentliggjøring av data.

	Antall studieprogrammer	Andel studieprogrammer
Grunnskolelærer	30	46 %
Barnehagelærer	29	66 %
Ingeniør	43	50 %
Sykepleie	35	76 %
Økonomi og administrasjon	27	93 %

Generelt for disse utdanningstypene gjelder at blant de vi ikke kan vise data for finner vi en stor andel desentraliserte og nettbaserte tilbud med relativt få studenter. Programmer der resultatene kan vises omfatter langt de fleste studentene.

Noen eksempler for institusjoner

Det er naturlig å anta at institusjonene vil være opptatt av for hvor mange av deres studieprogrammer resultater kan vises i Studiebarometeret. Tabell 4 viser noen eksempler, som illustrerer at både svarinngang og andel studieprogrammer med mange studenter har betydning. Eksemplene inkluderer Universitetet for miljø- og biovitenskap og Universitetet i Stavanger med henholdsvis høyest og lavest svarprosent blant universitetene og Høgskulen i Sogn og Fjordane og Høgskolen Stord/Haugesund med høyest og lavest svarprosent blant de statlige høyskolene. Haraldsplass diakonale høgskole med høyest svarprosent totalt og det laveste antallet studieprogrammer som er mulig (ett) framstår i en særstilling i denne oversikten. En lignende situasjon finner vi også ved andre institusjoner med få og store studieprogrammer. Handelshøyskolen BI vil, på tross av noe beskjeden svarprosent, få en stor andel av sine programmer representert i Studiebarometeret med data om studentenes oppfatninger om kvalitet fordi de har relativt sett få og store studieprogrammer.

Tabell 4. Eksempler på antall og andel studieprogrammer som tilfredsstiller kravene for resultatvisning for noen institusjoner.

Institusjon	Svarprosent	Studieprogrammer der data kan vises	Studieprogrammer der data ikke kan vises
UMB	35 %	22 (41 %)	32 (59 %)
UiS	17 %	11 (15 %)	60 (85 %)
HSF	58 %	20 (77 %)	6 (23 %)
HSH	27 %	7 (54 %)	6 (46 %)
Haraldsplass	89 %	1 (100 %)	0
BI	23 %	30 (70 %)	13 (30 %)

Videreutvikling

Høsten 2013 var starten for Studiebarometeret og første gang det har blitt gjennomført en nasjonal undersøkelse om opplevd studiekvalitet på studieprogramnivå i Norge. Målet for årets undersøkelse var at en tredel av studentene som mottok undersøkelsen skulle svare. Med 32 % svarinnngang havnet vi så nær målsettingen at vi må si oss rimelig godt fornøyd.

Det overordnede målet for Studiebarometeret som publiseres første gang i februar 2014, er at informasjonen om opplevd studiekvalitet på programnivå skal være lett tilgjengelig og relevant for studiesøkende, studierådgivere, studenter og institusjoner som ønsker å bruke resultatene i sitt arbeid med kontinuerlig kvalitetsutvikling, forskningsmiljøer, myndigheter og samfunnet for øvrig.

For å lykkes med denne målsettingen er det vesentlig at vi lykkes med den årlige studentundersøkelsen som ligger til grunn for Studiebarometeret. Vi vil derfor jobbe videre med strategier som kan gjøre neste års undersøkelse enda bedre. Dette gjelder blant annet:

- samarbeid med institusjonene og studentorganisasjonene for å gjøre undersøkelsen kjent blant studentene
- utforming av spørreskjemaet slik at det oppleves relevant, presist og enkelt
- kvalitetssikring av datauttrekket fra FS
- optimalisering av datafangst

Når vi etter hvert får resultater over flere år vil vi også arbeide med hvordan disse kan utnyttes for å øke resultatenes robusthet og indikere trender over tid.